

Leonard Grochowski, *Studia z dziejów polskiej szkoły i pedagogiki lat międzywojennych*, Warszawa 1996, ss. 187

W 1996 roku nakładem wydawnictwa „ŻAK” ukazały się w formie książkowej *Studia z dziejów polskiej szkoły i pedagogiki lat międzywojennych* Leonarda Grochowskiego, które są rezultatem jego badań historyczno-pedagogicznych prowadzonych w Zakładzie Dziejów Oświaty Instytutu Historii Nauki PAN i były już wcześniej osobno publikowane. Leonard Grochowski w swoich studiach podjął próbę zaprezentowania różnych form funkcjonowania i rozwoju polskiej szkoły i pedagogiki lat międzywojennych występujących głównie w kontekście europejskich doświadczeń, refleksji i praktycznych rozwiązań. Prezentowane studia są oparte na ustalonych faktach i opiniach dotyczących wkładu Polski do europejskiego dorobku w zakresie oświaty i pedagogiki. Zostały zebrane i przedstawione w pięciu rozdziałach.

W rozdziale pierwszym L. Grochowski prezentuje udział Polski w międzynarodowym ruchu pedagogicznym w okresie międzywojennym. Autor wyraźnie podkreśla duże ożywienie i sporą aktywność wśród polskich pedagogów i pracowników oświaty przejawiające się udziałem w kongresach międzynarodowych organizacji pedagogicznych, oświatowych i wychowawczych, udziałem w pracach komisji i komitetów ekspertów instytucji Ligi Narodów do spraw międzynarodowej współpracy intelektualnej oraz udziałem w pracach Międzynarodowego Biura Wychowania w Genewie.

Ocenę polskiej oświaty i pedagogiki lat międzywojennych w kontekście międzynarodowym przybliżył nam Autor w rozdziale drugim. Zwracając uwagę na znaczne zainteresowanie opinii międzynarodowej naszymi problemami podkreślił przede wszystkim tendencje, które wiązały się z ruchem nowego wychowania, a w szczególności z jego dwiema odmianami: samorządem uczniowskim i kooperatywą szkolną. Duże znaczenie miały również innowacje dydaktyczne głównie z zakresu higieny szkolnej, wychowania fizycznego i robót ręcznych, oparte na wzorcowych rozwiązaniach zachodnich, z modyfikacjami uwzględniającymi szkołę pol-

ską. Podkreślając dużą rolę reformy oświatowej z 1932 roku Autor wymienia przedstawicieli polskiej oświaty, pedagogiki, psychologii i dziedzin pokrewnych: J. Joteyko, H. Radlińska, Z. Mysłakowski, B. Nawroczyński, A. Jakiel, B. Kielski, St. Kopczyński, R. Dybowski, O. Halecki, A. Oderfeldówna, J. Michałkowska, M. Sokalowa, M. Grzegorzewska, J. Hellman, K. Kornilowicz, A. Mogilnicki, M. Falski, S. Szuman, Z. Żukiewiczowa. Jednocześnie podsumowując stwierdza, iż opinie jakie pojawiły się o naszej szkole i pedagogice były nazbyt ogólnikowe, często zróżnicowane, pomijane milczeniem lub jak w przypadku syntez niemieckich fragmentaryczne i wręcz tendencyjne. W konsekwencji jednak ważnym był fakt, że Polska była obecna i zaangażowana na forum międzynarodowym, co podkreślali wybitni przedstawiciele pedagogiki i psychologii tacy, jak: A. Ferrière, E. Claparède, P. Bovet, J. Piaget, M. Weber, G. Bartier, L. Dufestel, D. Kacarow, S. Kawerau, F. Karsen, M. Hénon.

Ogromną rolę w upowszechnieniu wiedzy o sytuacji i tendencjach rozwojowych polskiej oświaty i pedagogiki II Rzeczypospolitej w świecie przypisuje Autor polskiemu piśmiennictwu pedagogicznemu, które ukazywało się w kraju i za granicą w głównych językach zachodnioeuropejskich (angielskim, francuskim, niemieckim). Pisz o nim w rozdziale trzecim. Sygnalizując zawartość owego piśmiennictwa podkreśla jego informacyjne i propagandowe funkcje. L. Grochowski skrótkowo prezentuje liczne artykuły poświęcone szczegółowym problemom, recenzje i noty informacyjne ważniejszych książek i czasopism oraz wydane na łamach specjalnego „Biuletynu Międzynarodowego Naukowego Towarzystwa Pedagogicznego” obszerne obcojęzyczne résumé niektórych wartościowych prac polskich autorów.

Szkołę polską w dwudziestoleciu międzywojennym na tle europejskim ukazuje rozdział czwarty. Na podstawie wskaźników rozwoju ekonomicznego, budżetów oświatowych, głów-

nych elementów struktur ustrojowych szkolnictwa, kierunków i funkcji przeprowadzanych reform oświatowych oraz trendów funkcjonowania i rozwoju szkolnictwa w podstawowych szczeblach i typach Autor dokonał analizy prównawczej systemów szkolnych kilku krajów europejskich o różnym poziomie rozwoju cywilizacyjnego takich, jak: Niemcy, Czechosłowacja, Francja, Belgia, Austria oraz Węgry, Jugosławia i Rumunia. Mimo, iż uwarunkowania ekonomiczne dla polskiej szkoły nie były wówczas zbyt korzystne wyniki analizy wykazały, że szkolnictwo polskie, zwłaszcza na szczeblu podstawowym i ogólnokształcącym, utrzymywało się na poziomie zbliżonym do czołówki europejskiej.

L. Grochowski podkreślając w rozdziale piątym (który ma znamiona podsumowania) fakt odzyskania niepodległości przez Polskę zwraca uwagę czytelnika na działania państwa polskiego zmierzającego do rozwoju, ujednolicenia, upowszechnienia i zdemokratyzowania szkolnictwa. Dużą rolę przypisuje w tej dziedzinie organizacjom międzynarodowego ruchu pedagogicznego, głównie działalności polegającej na wymianie myśli i doświadczeń, gdzie działania II Rzeczypospolitej wyrażały dużą aktywność i znaczne zaangażowanie. L. Grochowski

podkreśla, iż zaprezentowanie w świecie osiągnięć w zakresie oświaty i nauk o wychowaniu przez publikacje obcojęzyczne, wystawy szkolne, referaty wygłaszane podczas kongresów oraz różnego typu prace podejmowane na forum międzynarodowych instytucji wychowawczych i oświatowych, co za tym idzie również międzynarodowe oceny i opinie na temat szkoły i pedagogiki polskiej stanowią wymowny oraz znaczący obraz wymiany myśli i doświadczeń pedagogicznych Polski międzywojennej z krajami europejskimi.

Przedstawione w formie książkowej studia stanowią uzupełnienie bardzo szeroko podejmowanego przez wielu historyków wychowania problemu systemu edukacji w II Rzeczypospolitej uwzględniając w szczególności współpracę międzynarodową na polu edukacji. Są tym bardziej wartościowe, iż stanowią syntezę problemów opracowanych i prezentowanych na podstawie źródeł obcojęzycznych a dotąd nie publikowanych. Omawiane studia zasługują na szczególną uwagę i uznanie ponieważ podkreślają rolę i znaczenie Polski na forum międzynarodowego ruchu pedagogicznego po 123 latach niewoli.

Danuta Lech

Ludzie, wydarzenia i ośrodki polskiej logopedii, „Logopedia” 23, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1996, ss. 246

Tom „Logopedii” nr 23 zatytułowany *Ludzie, wydarzenia i ośrodki polskiej logopedii* stanowi plan XII Zjazdu Naukowego Logopedów, który miał miejsce w Lublinie w dniach 11-13 października 1996 r. Ten zbiór, wygłoszonych na Zjeździe referatów stanowi istotny wkład w rozwój historii myśli logopedycznej, działu logopedii, który w porównaniu z teorią zaburzeń mowy i praktyką logopedyczną jest do tej pory najskromniej opracowany. Spośród dwudziestu jeden zamieszczonych w tomie tekstów aż w szesnastu autorzy podjęli

problematykę logopedyczną w aspekcie historycznym.

Typologia zaburzeń mowy. Narastanie refleksji logopedycznej to temat referatu S. Grabiasa. Autor dokonał krótkiego przeglądu klasyfikacji zaburzeń mowy zaczynając od typologii żyjącego w XVIII w. francuskiego lekarza François Boissier de Lecroi Sauvages, poprzez m.in. polskiego lekarza W. Ołtuszewskiego (1855-1922), a na zakończenie przedstawił własną propozycję uwzględniającą zarazem procedurę logopedyczną.